THE NATURIST NOTATION POETRY IN THE CREATION OF AUREL GURGHIANU

SZABÓ Zsolt
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: Nature is one of the most popular theme in poetry. Most elements from nature are extracted by the poet from the flowers world: lilies , roses, snowdrops, wild flowers, gladiolas and for this communion of man with nature all these form a complete picture. In his nature theme poems, Gurghianu makes use of direct address in which elements of nature are addressed rhetorical questions. Storms, internal unrests are rare in this soul whose shadow "moving among the stars" are annihilated just because of its structural calm. This does not exclude movement and deep currents that cross his inspiration without disturb too much. Equipped with a peculiar temperament which includes serious emotions , reflection and a comprehensive eye, Aurel Gurghianu takes part however with an interest in contemporary reality always supported by a continuing desire for renewal .

Keywords: nature, calm, communion, poetry, reality.

Poetica notației poate fi identificată în toate creațiile lirice ale lui Aurel Gurghianu. Atent la detalii și mai ales la transpunerea exactă a gândurilor și sentimentelor pe hârtie, Aurel Gurghianu *făcea poezie din orice*[1] . Își dorea ca cititorul să înțeleagă exact ceea ce vroia să transmită.

NOTÁȚIE, *notații,* s. f. **1.** Însemnare, consemnare; text scris care conține scurte însemnări, observații. **2.** Reprezentare prin semne convenționale, simboluri etc.; *p. ext.* semn grafic, simbol etc. prin care se reprezintă ceva. ♦ Spec. Sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele. **3.** Calificare, apreciere a cunoștințelor cuiva cu ajutorul notelor sau al calificativelor. [Var.:**notațiúne** s. f.] – Din fr. **notation,** lat. **notatio, -onis.**[2]

Natura, istoria, orașul sau chiar familia sunt doar câteva dintre temele agreate în mod special de scriitor. Clujul este evocat în mai multe creații lirice dar și epice, de fiecare dată fiind prezentat din alt unghi de vedere al scriitorului. Un fir de iarbă, o frunză, un chelner, o ceașcă de cafea, banalități am putea spune, prezentate de Gurghianu în stilu-i caracteristic, ne ghidează spre o poetică a detaliului lucrurilor simple.

În poezia de notație naturistă a lui Gurghianu, mărcile eului liric nu sunt folosite din abundență, nu se ajunge la o poezie cu caracter intim. De la volumul de versuri *Drumuri* apărut în 1954, până la volumul *Zilele care cântă* (1957), Aurel Gurghianu a trecut și el, ca și alți poeți ai generației sale, examenul dificil al poeziei adevărate, găsindu-și glasul propriu și

[1] Cornelia Gurghianu, interviu, aprilie 2014
[2] Dicționarul Explicativ al Limbii române, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, 2009

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)

sensibilitatea caracteristică, înlocuind uneltele primitive ale limbajului comun cu un stil poetic major, adecvat exigențelor poeziei contemporane. În majoritatea volumelor sale de poezie Gurghianu se manifestă ca un poet matur, nu numai pentru că mânuiește versul cu îngrijire și suplețe ci mai ales datorită faptului că ne oferă un univers poetic propriu, care dacă încă nu e pe deplin conturat în primele volume și lasă loc unor problematici mai diverse, este totuși suficient de bogat ca să putem distinge trăsăturile unui stil aparte. Gurghianu cultivă o poezie care acordă mult teren meditației, pastelului, sentimentelor echilibrate, cu o desfășurare calmă.

Rareori tensiunea emotivă se ridică până la un gest brusc, neprevăzut. Poetul, ca și artistul plastic, simte nevoia unor autoportetizări în diverse etape ale creației sale, prin urmare, putem să-i aproximăm primele trăsături. Când Gurghianu declară: „ Noapte./ Pacea cîmpurilor mele./ Trec prin iarbă./ Trec fără hotar. Umbra mea se mișcă printre stele/ Ca un ostrov plutitor și rar.”[3] Recunoaștem aici o caracterizare temperamentală precisă și știm la ce să ne așteptăm.

Furtunile, frămîntările interioare sunt rare în acest suflet a cărui umbră „se mișcă printre stele” pentru că sunt anihilate tocmai de calmul său structural. Aceasta însă nu exclude mișcarea și curenții adânci care-i străbat inspirația, fără să o tulbure prea mult. Dotat cu un temperament căruia îi sunt specifice emoțiile grave, reflexia, privirile cuprinzătoare, Aurel Gurghianu ia parte totuși la realitatea contemporană cu un interes mereu susținut, cu o dorință continuă de reînnoire. Lipsa neliniștii și a frămîntărilor de alt ordin decât cel sentimental e compensată prin armonia și distincția versurilor. Tendința reînnoirilor viitoare se presimte în poeziile de notație iar odată cu trecerea timpului, Aurel Gurghianu ne-a demonstrat cele mai nebănuite surprize lirice. Poetul care a devenit un citadin odată cu mutarea sa la Cluj și e tot mai rar solicitat de sat, unde „ploile și anii” i-au șters „urmele pașilor”; totuși, când întâmplarea îl duce iar prin locurile copilăriei, el știe să observe schimbările, efervescența și mentalitatea nouă a satului dar în același timp meditează și asupra trecerii anilor, am putea spune că poetul conștientizează ireversibilitatea asupra unor momente ale vieții sale.

De-a lungul carierei sale literare, Aurel Gurghianu a susținut în mod constant ideea de încredere în sine, de a fi un spirit autonom care să acționeze în conformitate cu legile morale, universale. Acest spirit, care se află în tot ceea ce ne înconjoară, ar putea crește ca urmare a comuniunii omului cu natura. În raționamentul său analitic, el urmează argumentul idealismului tradițional în conceperea naturii ca un fenomen efemer, fără existență independentă. Începând cu primul volum de versuri, *Drumuri* (1954), Gurghianu utilizează un limbaj specific pentru a ilustra esența naturii. Datorită rolului extrem de important al naturii, de care se bucură în viața de zi cu zi, Gurghianu nu își poate permite să se despartă de natură, de care este legat emoțional.În comunicarea cu natura, relatează poetul, este capabil de a se elibera de toate grijile și în cele din urmă de a obține o uniune mistică cu universul. În lirica lui Gurghianu putem distinge trei tipuri de frumusețe a naturii: frumusețea formelor exterioare, frumusețe spirituală, și frumusețea intelectuală caracterizată printr-o căutare pentru ordinea absolută a lucrurilor.

Natura talentului literar al lui Gurghianu se manifestă mai deplin în acea poezie de inspirație naturistă sau intimă care surprinde mișcările subtile și armonioase ale naturii și ale

[3] Aurel Gurghianu, *Notații* din volumul *Zilele care cântă*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, p.11

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)

sufletului. Dând poeziilor o arhitectonică riguroasă şi o linie suplă, Aurel Gurghianu reuşeşte să înalţe pe acest teren, câteva construcţii de o clasică ţinută, în spiritul unei bune tradiţii poetice. Totuşi, efortul de a-şi încorpora o tematică nouă, legată de peisajul urban, devine mai stăruitor în paginile volumului *Zilele care cântă* (1957). Şi acestui efort, care nu e întotdeauna conştient, îi datorează poetul atmosfera de noutate a versurilor sale. Volumul se deschide cu o poezie oarecum programatică *Melodiile cartierului* în care poetul câmpiei ardelene îşi manifestă adeziunea la un nou peisaj, cel urban, dar majoritatea creaţiilor din volumul amintit reflectă o imagine clară a faptului că Gurghianu îşi are rădăcinile la câmpie.

În *Cunoaştere tîrzie* poetul constituie terenul fecund din care va trebui să crească, în viitor, o lume poetică mai bogată în sensuri şi în varietate. Până la publicarea acestui volum, poetul e deopotrivă tributarul unei experienţe vechi, asimilate, pe care i-a lăsat-o satul şi natura, impresiile, sentimentele, gândurile. De altfel, chiar poeziile despre sat şi despre natură nu mai sunt ale unui poet de inspiraţie rurală, mai degrabă sunt ale unuia pentru care satul rămâne mai mult o nostalgie, un peisaj al amintirii. Putem aminti în acest sens poeziile *Cîmp* sau *Iarna în cîmpie*, două pasteluri memorabile, continuând tradiţia lui Vasile Alecsandri sau Ion Pillat. Poeziile grupate în ciclul *Cîntecele munţilor* sunt rezultatul unei experienţe reverice a poetului: „ N-am cunoscut povestea voastră, munţi/ Cu jalea ce vă bîntui, amară/ Decît din cărţi”. Cele câteva intuiţii şi impresii avute, completate de fantezie, au dat naştere unor producţii care stau alături de cele mai bune creaţii ale lui Gurghianu.

Poetul le dă o notă aparte poeziilor inspirate din natură iar aceasta ar pute fi numită ca fiind o tehnică a solemnităţii folosită de poet şi tonul de ritual obsesiv, marcate prin repetiţia unor versuri, prin invocarea trecutului sau prin crearea unei atmosfere de basm. În acest ciclu identificăm o confruntare lirică între prezent şi trecut, în care trecutul are, poate un accent de profunzime în plus. Totuşi, faptele noi sunt consemnate şi ele cu patetism şi emoţie, din perspectiva strălucitoare a viitorului. Volumul *Zilele care cîntă* se încheie cu un *Jurnal de vară, 1944,* al cărui merit constă mai ales în autenticul unor notaţii şi mai puţin în protestul antirăzboinic, schiţat cu oarecare retorism. Poetica de notaţie naturistă mai poate fi identificată şi în volumul *Liniştea creaţiei* publicat în 1962. În acest volum poeziile au un caracter de reflecţie lirică, stăruind asupra câtorva aspecte ale realităţii noastre sau, uneori, asupra unor zone mai intime ale sufletului. Putem spune că participăm la excursia unui meditativ, sensibil mai ales la mişcările mai puţin evidente care au puterea de a transforma înfăţişarea mediului înconjurător. Este o comuniune cu lumea din jur, prin urmare, putem vorbi de mai mult decât simpla înregistrare a unor aspecte, mai mult decât impresia directă: „Liniştea paşilor, gîndul celui oprit/ Privind în uitare, porumbeii pe cabluri./ Trec atingând ramuri şi stîlpi,/ Mişcat de vibraţii abia perceptibile/Şi tuturor le spun un cuvînt. /În suflet port dragostea tuturor clipelor/Ce mă-ntunecă şi mă luminează cîntînd/(...) Dincolo de forme vă simt,/ Dincolo de sunet v-aud/ Şi trec, de toate cutreierat, prin albia anilor mei.”[4]

Această comuniune cu viaţa, cu oamenii, cu natura se simte pretutindeni în volumul *Liniştea creaţiei.* De fapt, dacă ar fi să pornim de la lucrurile cele mai familiare poetului ar trebui să amintim *Intimitatea orelor* în care se reflectă clar sensibilitatea apecifică lui Gurghianu. Nu întotdeauna orice cântec luminos este idilic, după cum notaţia unei stări de spirit nu e întotdeauna minoră. În *Intimitatea orelor,* Aurel Gurghianu înalţă câteva imnuri de

[4] Aurel Gurghianu, *Comuniune,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1962, p.27

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)

o mare discreție naturii și dragostei cu notele cele mai specifice simțirii sale. El știe să găsească în natură un farmec sensibil, la care participă cu intensitate: „Galbenii trandafiri care-i va frânge-/ Ei, mesaje ale inimii mele/ Se vor întoarce ochii lor în pământ, Va pieri tulpina lor delicată?/ (...) O, toate-s vegheate de inima mea/ C-o dragoste adîncă, și nu pot să moară.[5] În același ciclu de poezii Gurghianu accentuează, cu note fine, conexiunea dintre om și natură dar totodată trecerea timpului și schimbarea care alcătuiesc un tot unitar specific ciclicității vieții.

Majoritatea elementelor din natură sunt extrase de poet din lumea florilor; crini, trandafiri, ghiocei, flori de câmp, gladiole iar, pentru ca această comuniune a omului cu natura să alcătuiască un tablou complet, Gurghianu utilizează mărci ale adresării directe în care elementelor naturii le sunt adresate întrebări retorice. În poezia *Gînduri în noiembrie* contemplarea câmpurilor însămânțate îi dă prilej cititorului să descopere sensuri cuprinzătoare în viața și munca omului de la țară.

Cântărețul orașului mai păstrează încă o privire fragedă și încântată pentru peisajul câmpenesc. De altfel, nu putem spune că poetul ar fi un exclusivist, natura îl însoțește pretutindeni, chiar și pe străzile asfaltate vorbindu-i prin glasul gingaș al florilor. Originalitatea tablourilor create de Gurghianu constau în conturarea unei atmosfere vii, plină de naturalețe. Această înclinație o va cultiva cu mai multă insistență în volumele publicate în 1972, *Poartă cu săgeți* și *Temperatura cuvintelor*. După Ion Budescu, poezia lui Gurghianu impune ținuta criticului, căutând „lectura insului sentimental, dedat în secret reveriilor”[6]. De exemplu, poemul *Rugă* din volumul *Strada vîntului (*1968) este un poem al nostalgiei comuniunii omului cu natura, al toamnelor însorite, al țărmurilor sudice. Poetului îi este dor de vitalitatea și energia neobosită a naturii mai ales din luna septembrie care, pare o adevărată obsesie a poetului. Seismografele lirice, împotmolite odată pe drumuri inadecvate, în holde înfrățite și în colb stârnit de tractoare, nu și-au uzat calitățile, ele și-au regăsit destinația normală: ființa umană.[7]

Gurghianu, în mai multe dintre poemele sale, pare dornic să sublinieze diferențierea între mintea umană și lumea naturală. În *Intimă* poetul subliniază că sentimentele umane provin din interior, și sunt separate de natură, iar această idee este, de asemenea, repetată în poemul *Urma lui*. În numeroase poeme, Aurel Gurghianu ne îngăduie să surprindem mai deplin sensibilitatea sa; vorbim aici despre poeziile de notație naturistă în care observăm o acuitate pronunțată, un desen liric precis, o atitudine dezinvoltă a eului liric. De pildă, în poemul *Reînviere* poetul apare în ipostaza lui citadivă, într-un registru grav, rătăcitor și poate uneori cu un vag surâs de ironie inofensivă. Într-o seară de martie apare ușor euforic: „Din cîte doresc/ Puține-mi sunt date/ Și totuși văzduhul întreg îl respir./ Sub stelele mari/În seara de marte/ Bogat și sărac sunt/ Ca regele Lear!”[8]

Anotimpul toamna îl face pe poet să înregistreze cele mai subtile stări ale naturii, fără să se lase copleșit de melancolia acestui anotimp: „Cutremură-te frunza mea ușoară,/ Și ca nerv slăbit te odihnește;/ Exploziile sevelor din vară/Te-au obosit. Încet, paloarea crește” iar

[5] Aurel Gurghianu, *Liniștea florilor mele,* Editura pentru literatură, București, 1962, p.51
[6] Ion Budescu, *Aurel Gurghianu – Strada vîntului*, în *Astra* nr. 5, 1969, p.5
[7] Ioan Nistor, Aurel Gurghianu – poezia cotidianului, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p.80
[8] Aurel Gurghianu, *Reînviere,* Editura pentru literatură, București, 1962, p.72

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)

în încheierea acestui poem identificăm un îndemn șoptit: „-Nu te-ntrista de frunza care trece;/ Tulpina ți-o păstrează neatinsă!”[9] care ne duce cu gândul la trecerea timpului, chiar la efemeritatea și ireversibilitatea vieții, drumul spre un sfârșit implacabil.

De altfel, în poemele de notație naturistă din *Strada vîntului* (1968) poetul ne surprinde cu un lirism cuceritor în care întâlnim confluența unor bogate și variate emoții. Totuși păstrăm în receptarea lor o rezervă de ordin subiectiv, o reținere, așa cum nu poți să admiri pe deplin farmecul unui peisaj prin apropierea căruia treci zi de zi. Ireversibilitatea clipei petrecute în natură precum și împotrivirea inerției formale sunt clare în *Nopți neliniștite de august* „Iată cum vremea/ Fuge pe lîngă noi/ Și-n toate rămîne un tremur ușor/ Ca-n ierburi/ După trecerea vîntului. În acest volum, Aurel Gurghianu aduce în lirica de notație naturistă visarea, gesticulația, poza, disperarea și bucuria de totdeauna a omului aflat în mijlocul naturii. Putem recunoaște aici o natură lirică bogată și profundă specifică poetului Aurel Gurghianu. Interesant este faptul că odată evocată natura, poetul ne invită la o confruntare lirică între prezent și trecut, în care trecutul are, poate un accent de profunzime în plus.

În majoritatea poeziilor de notație naturistă putem observa minuțiozitatea și precizia poetului prin care creează o imagine clară, un peisaj viu în fața cititorului. Puterea de evocare și simțul peisagistic al autorului este evident în poemul *Către cititor* „În noapte doarme-al munților contur/ Zidit în sarcofagele de piatră./ Veți crede-atunci că totul a murit,/ Că-un duh nocturn suflat-a peste lume,/ Că numai glasul peșterilor de granit/ Păstrează glasul celor duși, anume; Că rîul care susură și el/ Se pare cum că fuge dup-o umbră/ Dorind să scape din acest inel/ De nemișcare/ Din pădurea sumbră.” Poemele de notație naturistă scrise de Gurghianu se citesc cu plăcere și interes pentru că sunt pline de ingenuitate dar și de poză, de lirism cuceritor.

Aurel Gurghianu preferă forța pe care o poate avea sugestia și „are vocația de a defini nuanța și stările sfletești aflate la hotarul dintre da și nu, adică acolo unde ele se sublimează, vaporizându-se în inefabil” ne relatează Aurel Martin în volumul *Poeți contemporani.* Călătoria poetului Gurghianu, prin lumea creată de natură, este, pentru el, prilej de meditație filozofică și etică pe tema vieții, a morții, a comuniunii omului cu natura. Pentru Gurghianu, câmpia e o realitate vie, netrecută încă în arhiva memoriei, un univers familiar, o experiență sufletească de care nu s-a desprins și nici nu crede neapărat oportun să se desprindă chiar dacă a părăsit locurile pline de verdeață a ținuturilor natale: „Risipite, pămînturile – risipite, inimile oamenilor (închisă fiecare în scoica sa de egoism și de vrajbă)./ Cine va frînge pecetea vrăjmașă,/ Cine va dezlega blestemul țarinilor/ Și va rosti cuvîntul/ Care să smulgă aceste mulțimi/ Din lanțul stihiei?” [10]

[9] Aurel Gurghianu, *Fior de toamnă,* Editura pentru literatură, București, 1962, p.74
[10] Aurel Gurghianu, *Istorie-n cîmp,* Editura pentru literatură, București, 1962, p.65

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Corbu, Daniel, "*Intimitatea publică a poeziei*", Editura Princeps Edit, Iaşi, 2006

Cornea, Paul, "*Interpretare şi rationalitate*", Editura Polirom, Bucureşti, 2006

Flămând, Dinu, "*Intimitatea textului",* Editura Eminescu, Bucureşti, 1985

Felea, Victor, *Aspecte ale poeziei de azi*. Vol. 3, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984

Manolescu, Nicolae*, "Literatura română postbelică*", Editura Aula, Braşov, 2001

Manolescu, Nicolae, "*Istoria critică a literaturii române*", Editura Paralela 45, Piteşti, 2008

Mincu, Marin, "*Poezia română actuală*", Editura Pontica, Constanţa, 1999

Mincu, Marin, "*Poezie şi generaţie*", Editura Eminescu, Bucureşti, 1975

Muşat, Carmen, "*Strategiile subversiunii. Incursiuni în proza postmodernă*", Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2008

Negrici, Eugen, "*Introducere în poezia contemporană*", Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1985

Negrici, Eugen, "*Literatura română sub comunism",* Editura Fundaţiei PRO, Bucureşti, 2003

Simion, Eugen, "*Scriitori români de azi*", I, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1978

REFERINŢE CRITICE ÎN PERIODICE

Eugenia, Tudor, Pe drumul unui poet tânăr / Viaţa Românească. - Nr.8 (1954). - p.294;

Aurel Gurghianu: „Zilele care cântă" / I.D.Bălan Viaţa Românească. - Nr.2 (1958). - p.207;

Aurel Gurghianu: „Liniştea creaţiei" / Radu Enescu, Tribuna. - Nr.44 (1962). - p.3;

Aurel Gurghianu: „Biografii sentimentale" / Adrian Marino, Contemporanul. - Nr.25 (1965). - p.3;

Aurel Gurghianu / V.Ivăncescu, Luceafărul. - Nr.47 (1967). - p.7;

Aurel Gurghianu: „Ascult strada" / Mircea Tomuş, Steaua. - Nr.12 (1969). - p.145-147;

Aurel Gurghianu „Poartă cu săgeţi"; „Temperatura cuvintelor" / Ion Pop, România literară. - Nr.13 (1972). - p.11;

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BDD-A22208 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:34 UTC)